

Inte bara morötter är en utforskande reportageserie om självhushållningens skäl och själ. Reportagen baserar sig på intervjuer med självhushållare som Sofia Nygren besökt på sina cykelturer runt om i landet.

VAD ÄR SJÄLVHUSHÅLLNING?

SOFIA NYGREN

Självhushållning och självförsörjning är två begrepp som används flitigt för att beskriva människor som bor på landsbygden och producerar egen mat. Men vad är egentligen en självhushållare? Finns det någon riktlinje för vad eller hur mycket människor behöver producera för att kunna kalla sig för självhushållare? Och vad menas egentligen med frågan: Men hur självförsörjande är ni då? Här försöker jag reda ut begreppen tillsammans med självhushållarna Daniel Larsson från Näshulta, Daniel Hägerby från Södra Skärshult och Isabelle Nilsson från Grytgöl, som jag besökte på min resa.

Daniel Larsson, 34, bor utanför Näshulta söder om Eskilstuna i Sörmland tillsammans med Hanna Nordin, 30, och deras bebis Lo. Där driver de andelsjordbruket Mylla med 54 andelsmedlemmar. Den stora odlingsarealen – nedanför deras lilla torp – vittnar om att de är självförsörjande på grönsaker i princip året om. En växthustunnel är full med tomaterna ordnade i långa rader. På friland finns bäddar med rotsaker och kål.

Idag är det skördedag till andelsmedlemmarna. Daniel Larsson skördar morötter, sätter dem i knippen och spolar rent från jord. Förra året hade Daniel och Hanna för mycket rotsaker kvar i matkällaren när den nya skörden kom, då fick de snabbt ta hand om det gamla. Daniel kallar sig ändå inte självhushållare, då de "bara" är självförsörjande på grönsaker, potatis och honung. De har inga solpaneler på taket, kör bil, har inga djur och köper mjölk från affären.

Han har dock kallat sig självhushållare tidigare, när han för några år sedan flyttade till Hassla utanför Växjö. Skillnaden är bland annat att han skalat ner på antalet självhushållningssysslor – idag är det mest bara grönsaks- och biodlingen. Det är roligt och passar hans personlighet. Idag kallar han sig en grönsaksodlare, om han skulle kalla sig något.

Trenden självhushållning

Begreppet självhushållning har spritt sig bland allmänheten på sistone. Det har publicerats flera böcker: bland annat *Självhushållning i praktiken* av Maria Österåker, *Självhushållning på Djupadal* av Gustav och Marie Mandelmann, *Rätt ur jorden: handbok i självhushållning* av Bella Linde och Lena Granefelt och en nyutgåva av klassikern *Självhushållning: en handbok för realister och drömmare* av John Seymour. Men vem är en självhushållare egentligen? Och vad läggs in i begreppen självhushållning och självförsörjning?

En allmän uppfattning av vad självhushållning är hittas på det webb-baserade uppslagsverket Wikipedia. Under begreppet självförsörjning står:

"Självförsörjning är en teori, eller praktisk handling, om hur grupper eller samhällen ska försörja sig själva utan bytes- eller valutahandel."

De volontärer som skapar Wikipedia ger dessutom ett exempel på hur det här kan se ut:

"Ett vanligt exempel på självförsörjning är en person/familj som lever på en mindre gård. Därpå odlas och tillverkas sedan allt som behövs för att denne/dessa ska klara sig."

Den här definitionen av självförsörjning sätter fingret på vanliga föreställningar om självhushållningen. Den första är att självförsörjning är att försörja sig själv utan bytes- eller valutahandel. Den andra är att självhushållare ska vara en person eller en familj. Till sist synliggörs ambitionen att odla och tillverka allt som behövs för att klara sig. Men stämmer de här föreställningarna? Är det så här? Och om självhushållaren utgår från att det ska vara så här – vad kan vara problematiskt då?

"Men hur självförsörjande är ni då?"

En naturlig följd av Wikipedias definition av självförsörjning är den undersökande och också lite uppfordrande frågan: "Men hur självförsörjande är ni då?"

Daniel, 38, och Johanna Hägerby, 35, bor i östra Småland med sitt barn

Daniel Larsson.

”Daniel Larsson skördar morötter, sätter dem i knippen och spolar rent från jord. Förra året hade Daniel och Hanna för mycket rotsaker kvar i matkällaren när den nya skörden kom, då fick de snabbt ta hand om det gamla. Daniel kallar sig ändå inte självhushållare, då de 'bara' är självförsörjande på grönsaker, potatis och honung.”

Alva. De har odlingar, biodling, får, höns, myskankor och en ko. Daniel skulle inte heller kalla sig självhushållare:

– Många utifrån tycker att vi är självhushållare. Det tycker inte jag riktigt. Jag tycker inte att vi håller en sådan hög nivå så att jag skulle kunna kalla mig självhushållare – då tänker jag mig John Seymours drömmodell. För att det ska vara teoretiskt möjligt att uppnå den nivån, då ska man säga nej till mobiltelefoner, bilar. I den kontext vi lever så klarar inte vi av att säga nej till de grejerna.

Att det finns en nivå för när människor kan kalla sig självhushållare – eller att det går att mäta en nivå av självförsörjning är intressant att tänka kring. I samtal med en annan självhushållare, Mimmi Rosell, berättar hon skrattande att hon själv har ställt frågan ”hur självförsörjande är ni då?” till sin självhushållarvän Matilda Forsärla.

Så vad innefattas egentligen i begreppen självförsörjning och självhushållning? Och finns det en gräns för vad en självhushållare ska producera själv? Är det att odla och tillverka allt som behövs för att klara sig en självhushållare ska göra? Eller är det livsmedel? Grönsaker? Kött? Ägg? Och innefattar livsmedel också kryddor? Matolja? Salt? Och hör det till att vara egen producent av energi? El? Ved? Och vad gäller

transporterna? Egen bensin? Diesel? Biogas? Och vägarna? Möbler? Kläder? Datorer? Mobiler? Och tjänsterna då? Klippning? Eller egen sjukvård? Egna mediciner?

Frågan ”men hur självförsörjande är ni då?” implicerar också att det är eftersträvarsvärt att vara 100 % självförsörjande. Men vad är det egentligen? Och varför är det ens eftersträvarsvärt?

En självhushållare och konstnär

Till skillnad från Daniel Larsson och Daniel Hägerby så väljer Isabelle Nilsson, 27, att kalla sig självhushållare. Isabelle bor tillsammans med Mikael Book, 30, utanför Grytgöl i Finspångs kommun i Östergötland. De har 3-åriga Nor tillsammans och är dessutom familjehem. Isabelle berättar hur hon ser på självhushållning:

– Självhushållning genomsyrar hela livet. Det är ju egentligen odling, egen mat, eget foder till djuren, eget kött, egen ved. Men självhushållning behöver inte bara handla om mat eller om att man gör det själv, utan det kan handla om att vi har tygbljor vi köpt på Blocket för 300 kronor.

För Isabelle handlar självhushållning om ett sätt att tänka som genomsyrar hela livet.

”Många utifrån tycker att vi är självhushållare. Det tycker inte jag riktigt. Jag tycker inte att vi håller en sådan hög nivå så att jag skulle kunna kalla mig självhushållare – då tänker jag mig John Seymours drömmodell.”

Daniel Hägerby.

– Första tanken när jag behöver något ska vara: kan jag fixa det själv? Kan jag bygga det själv? Det genomsyrar hela livet. Jag sa till Nor förut att han ska få en ny cykel. Hans svar till mig var: "Kan vi bygga den nu?"

Isabelle och Mikael har förutom grönsaksodling också biodling, höns, kaniner och kalkoner. De producerar ett överflöd periodvis så att de säljer det de har ett överflöd av just då: grönsaker, ägg och honung. Både Isabelle och Mikael har lönearbeten vid sidan av. Isabelle är konstnär och de är också familjehem. Läs gärna deras utflyttarbrev på sidan 15 i detta nummer.

Att göra "allt själv" i självhushållning

Uppfattningen att självhushållning utförs av en person eller en familj – och helst också utan bytes- eller valutahandel – skapar en tydlig bild. Självhushållaren är kärnfamiljen som bor på en gård mitt ute i "ingenstans" och gör "allt" själv. Måten för en lyckad självhushållning är hur mycket köpt mat som blivit ersatt med egenproducerad.

Ordet själv i självhushållning och självförsörjning vilseleder. Självhushållaren ska göra allt själv. Det synliggör ett individualistiskt och prestationsinriktat tänkande. Även om självhushållare flyttar från staden ut på landet och byter miljö, tar de med sig sina värderingar. Därför kan de också känna sig otillräckliga – eller till och med misslyckade – självhushållare. Att de inte gör tillräckligt för att få eller vilja kalla sig självhushållare. Men hur mycket ska en självhushållare egentligen producera för att få vara med i klubben?

Om att tänka större än individen

Ytligt sett så stämmer både Daniel L, Daniel H och Isabelle in på den här bilden av kärnfamiljen boende mitt ute i "ingenstans" som gör "allt" själv. Men stämmer det verkligen? Det osynliga under ytan är alla de trådar och sammanhang självhushållare lever och verkar i. Landsbygden är inte ett ingenstans – inte mer än vad ett stadskvarter är i vart fall. Att rota sig på platsen kan vara något självhushållare strävar efter. Det går paradoxalt nog inte att vara själv och hålla på med självhushållning.

Den brittiska författaren och självhushållningsgurun John Seymour, som nämnts tidigare, betonar vikten av vad han kallar "att få ihop det" med andra:

"Om ni verkligen vill ändra er livsstil, så kommer ni att behöva hjälp från andra. Ju större spridning av kunskaper ni kan hitta hos människor runt om er, desto bättre kommer er självförsörjning att fungera."

För det här fokuset på individen eller kärnfamiljen är en parentes i historien. Tidigare har självhushållare inte varit ensamma i sin självhushållning.

De har haft sin bygemenskap. Självhushållning har varit att skapa gemenskaper. John Seymour igen:

"För 150 år sedan var det inte särskilt vanligt att man handlade med pengar ute på landsbygden. I tider då byar var mer eller mindre självförsörjande på det som behövdes i vardagen, fanns det inte något större behov av kontanter. De som levde i de små lokala samhällena bidrog alla utifrån förmåga och färdighet."

Det här citatet sätter fingret på något väsentligt. Nämligen att självhushållare kan ha en önskan om att befinna sig i en lokal bygdegemenskap. Det idealet står helt i motsats till uppfattningen att självförsörjning är att försörja sig utan bytes- eller valutahandel. Självförsörjning kan vara handlingar där människor producerar och delar med sig av överflöd, hjälper och blir hjälpta av andra, skapar sociala gemenskaper och bygger den lokala ekonomin.

Vad händer med vårt tänkande när frågan "men hur självförsörjande är ni då?" byts ut och självhushållare istället frågar sig: "Vad tycker jag är roligt att göra om till mat och lägga på tallriken – av det som finns på platsen jag bor på?" eller "Hur kan jag socialisera med mina grannar och få eller ge bort mat och kunskaper?"

Med en identitet som självhushållare, men utan känslan av att vara en isolerad enhet, så kan kraven släppas på att göra precis allt själv. Ingen kan göra allt själv. John Seymour håller med:

"Det är tveksamt att ni kommer att ha alla de färdigheter som behövs: göra kläder, skor, möbler, byggnader, keramik och så vidare. Men om ni får till ett utbyte med andra som kan dessa saker kommer era liv att bli mer intressanta, och mycket mer bekväma. .../ Utmaningen består i att hitta dessa människor och därefter uppmuntra varandra till att göra saker på ett annorlunda sätt."

Så utmaningen består i att bygga upp en bygdegemenskap och knyta sociala band. Att med små steg i taget bygga upp en lokal hållbar ekonomi. Och du som självhushållare gör skillnad. Du behövs. Tillsammans bygger vi en annan värld.

SOFIA NYGREN ÄR en oberoende skribent, självhushållare och omställare som bor i Sörmland och pysslar med biodling. *Inte bara morötter* är hennes gåva till alla som gör det otroligt viktiga – men stundtals slitsamma – arbetet med att skapa något nytt. Projektet är community-finansierat och möjliggörs tack vare alla mecenater som stödjer det. Donera genom Swish 0738-13 15 59. I juli och augusti kommer Sofia cykla runt i Sörmland för intervjuer; hör av dig om du vill vara med. Hör också av dig om du vill anordna en workshop på din ort. Mej: sofia.nygren@intebaramorotter.se. Hemsida: www.intebaramorotter.se.

Isabelle Nilsson och sonen Nor.

"Första tanken när jag behöver något ska vara: kan jag fixa det själv? Kan jag bygga det själv? Det genomsyrar hela livet. Jag sa till Nor förut att han ska få en ny cykel. Hans svar till mig var: "Kan vi bygga den nu?""